

Lijeńca a jeje scěwki

**Knjz praji w swojej wutrobje:
„Ja nohcju wjac
zemju zakleć čłowjeka dla;
přetož mysl čłowjeskeje wutroby
je zła wot jeho młodoscě. A nohcju
wjace bić wšitko, štož je žiwe, kaž
sym činił. Tak dołho kaž budže
zemja stać, njesmědža přestać
sywy a žně, zmjerkzi a ćopłota,
lěćo a zyma, džen a nóc.“**

1. knihi Mójsasa 8,21–22

Hižo přez lěta wobkedźbuj, zo nastanu wulke nadźije, hdyž něhdze rewolucije wudyrja. Takle běše w něhdyšej Juhosłowjanskej w 1990tych lětach, w arabskich krajach w času „arabskeho nalěća“, na Ukrajinje 2013. Přeco bě to zwjazane z wočakowanjami, zo budže nětko wšo lěpje, zo so w tutym kóncu swěta sprawne a demokratske žiwjenje započina a so wšo k lěpšemu wuwija. Po někotrych měsacach wšak zahorjenje woliwkny. Rewolucije skónčichu so wšě we wšelakich šmjatkach. Na čim to zaleži?

W bibliji namakamy nimoměry putacu stawiznu wo wulkej lijeńcy. Ludžo po cyłej zemi běchu so rozsudžili za hrěch, za hidu, za złość. Bóh spózna, zo bě wutroba čłowjekow skažena, na což so rozsudzi, wšitkich ludźi z wulkej wodu zničić. Jedne wuwazaće pak sčini: Noach měješe ze swójbju lijeńcu přežiwić. Nětko twarješe Noach na Boži přikaz wulku archu, do kotrejež swójbba ze wšěmi zwěrjatami začahny. Lijeńca so bórže započa, archa płuwaše po wodach, Noach přežiwi.

Po štyrceci dnjach přistawi archa na horje Ararat. Ludžo a zwěrjata wopuščichu škitacu lóď. Noach natwari wołtar, na kotrymž Bohu woprowaše. Na to Bóh přilubi, zo hižo njebudže zakleć zemju čłowjeka dla. Po jeho woli njedóndže k tajkim katastrofam, kiž bychu cyłe čłowjestwo zničili. Njepřestanu sywy a žně, zmjerkzi a ćopłota, lěćo a zyma, džen a nóc. To je ta dobra powěsć. Bóh njewutupi čłowjestwo.

Do přemyslowanja wjedže nas wšak wopodstatnjenje za tute přelutowanje: „Přetož mysl čłowjeskeje wutroby je zła wot jeho młodoscě.“ Nutrkowne nastajenje ludźi bě njezměnjene wostało, njebě so polěpšiło. Haj, hdyž tute słowa chutnje bjerjemy, přinđzemy na scěhowacu mysl: Tež wutroby Noacha a jeho swójbnych běchu skažene do lijeńcy a wostachu to tež po njej. Zničenje zlych ludźi njebě k temu dopomhało, zo by nowe, bjezhřešne čłowjestwo nastalo.

Je to realistiske, štož steji w Swjatym pismje wo čłowjeskej wutrobje, zo je skažena wot młodoscě? Wědomostne fakty rěča za to a přećiwo temu. Štóž pak sebje znaje, tón wě, zo móže druhdy wšo chětro čěmne być.

Pomha zničenje zlych ludźi k polěpšenju žiwjenja na zemi? Přeco zaso su wšelacy diktatorojo swoju surowu zničensku politiku z tym wusprawnil, zo dyrbi nowe člo-

wjestwo nastać. Hdyž žani zli ludžo na zemi njejsu, budže wšo lěpje. Tola tajke wučby běchu wopačne. Čłowjestwo so přez wutupjenje zlych njepolěpši.

Što woprawdže pomha? Wšelako so namjetowaše. Džensa najbóle faworizowany puć rěka kublanje a socialne zastaranje. Wjele energije naložuje so na posrědkowanje hódnotow a na zawěšćenje wšedneho žiwjenja. Hač so přez to čłowska wutroba polěpši?

Biblija widzi wobnowjenu wutrobu jako Boži dar. Profet Hezekiel wupraji Bože přilubjenje: „Ja chcu jim nowu wutrobu dać a noweho ducha do was.“ (Hezekiel 36,26) Wobnowjene čłowjestwo je Boži dar. W Jezusu Chrystusu mamy móžnosć, sej tajku nowu wutrobu darić dać. Puć k temu wjedže přez wuznaće winy a wodawanje. Lijeńca pak njech wostanje kaž wulke warnowanje za čłowjestwo w našim pomjatku.

Jan Malink

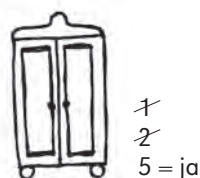

Noachowa archa přistawi po bibliji na horje Ararat. Organizacija Greenpeace natwari tam w lěće 2007 kopiju archi, zo by na škódnosć klimoweje změny skedźbniła. Foto: Wikipedia

Lube džěci, wobhladaće sej wobrazki deleka cyle dokładnje a napisajće, što tam widźíte. Potom wuměńće woznamjenjene pismiki tak, kaž je napisane: na přikład šmórńće pismik abo narunajće jón z napisanym pismikom. Hdyž sće wšitko prawje napisali, wučitaće hrono z 121. psalma.

Janina Krygarjowa

1 =
2 =
5 = ja

1 =
2 = p
4 = 4+oc

1 = př
2 = i
3 = ň
6 =

3 = t
4 =
5 =

3 = j
4 = ez
5 = a,

2 =

3 =
4 =

1 = n
4 = b
5 = j
6 = o

2 =
3 =
4 =

2 = e
4 = ju

1 = s
2 = č
5 = iř

Rys.: Katka Krygarjec

Wuhódnje: Moja pomoc přidže wot Knjeza, kiž je njebjo o zemju sćinil: psalm 121,2

14. swjedzeń we Wuježku

Serbske ewangelske towarstwo přeprašuje zaso wšitkich Serbow a dalšich zajimcow sobotu, 18. awgusta, na lětnje pućowanje a serbski swjedzeń do Wuježka pod Čornobohom. Zetkamy so w 13.00 hodź. pola Krygarjec (Wuježk č. 31A). Wot tam pućujemy na Čornobóh. Nježabudźće na krute črije a dołhe cholowy! Po puću njech so kóždy sam ze swójeho nachribjetnika zastara.

Po zwučěnym wašnju přizamknje so po pućowanju a kofeju w 17.00 hodź. nutrnosc ze Serbskim superintendentom Janom Malinkom na Pawlikec statoku. Wot 18.00 hodź. wjeselimo so na skupinu Kula Bula z Delnjeje Łužicy. To rěka dobra hudźba hač do połnocy a wězo wobsteji tež móžnosć sobu rejować. Tež džěci móža so na tu a tamnu překwapjenku wjeselić.

W bróžni budže bifej přihotowany. Štóz chce tykanc pjec abo něšto k bifejej přinosować, njech so prošu přizjewi (tel. 035939 80502). Nad kóždej pomocu so wjeselimo. Štóz trjeba transport, njech so prošu tež přizjewi. Na nutrnosc pojedže bus přez wjeski Bukečanskeje wosady a po programje zaso domoj.

Wobsteji móžnosć, pola Krygarjec na zahrodže stanować a přenocować. Přeprošeni su wězo tež wšitcy, kiž chcedza hakle na nutrnosc abo program přińć. Při slynym dešču zetkamy so w 17.00 hodź. na wosadnej žurli w Bukecach.

**Krygarjec swójba z Wuježka
Serbske ewangelske towarstwo**

Česćenje K. B. Šěcy

Lěta je temu 80 lět, zo zemrě w Rachlowje pod Čornobohom serbski prirodospyt-
nik, publicist a wyši wučer Korla Bohuwěr Šěca. Róčnica je Rachlowčanam nastork, wuznamneho wjesnjana z postajenjom pomnika počesćić. Wotkryće pomnika je we wobłuku domizniskeho swjedženja 25. awgusta předwidžane. Zajimcy zbliska a zdaleka su k temu wutrobnje přeprašeni. Swjatočnosć zahaji so na Rachlowskej nawsy w 14.00 hodź. W swjedženskich narěčach budže so wjelestronske skutkowanjne Šěcy hódnoćić. Chór Budyšin a Bukečanscy dujerjo swjatočnosć hudźbnje wobrubja. Po wotkryću pomnika su wšitcy wopytowarjo na kofej přeprašeni. Zdobom budže skladnosć, sej wot Rachlowčanow wudatu brošurku wo žiwjenju a skutkowanju Šěcy kupić.

Arnd Zoba

Wotewrjenje we Wukrančicach

We wobłuku 175lětneho jubileja staroluterskeje wosadow we Wukrančicach a w Klětnom wotewri so pjatk, 31. awgusta, na Wukrančanskej farje wopomnjenska stwa Jana Kiliana. Rumnosć, kotraž je so ze spěchowanskimi srědkami a z financielnej podpěru Serbow z Texasa wutwarila, ma słužić jako archiw a wustajenišćo. Mjez druhim namaka tu pućowanjska wustajenja wo žiwjenju a skutkowanju Kiliana z lěta 2011 swoje trajne městno. Započatk je we 18.00 hodź.

Zapokazanje w Rakecach

Njedźelu, 2. septembra, je zapokazanje dr. Roberta Malinka, skutkowaceho dotal w Spitzkunnersdorfje pola Žitawy, jako noweho fararja Rakečanskeje wosady do jeho zastojnstwa. Swjedženske kemše w Rakečanskej cyrkwi započnu so w 14.00 hodź.

Serbski bus do Delnjeje Łužicy

Da-li Bóh, chcemy njedźelu, 2. septembra, ze Serbskim busom do Delnjeje Łužicy jěć. Wobdžělmo so tam na swjedženskich kemšach skladnosć 30lětneho jubileja wožiwjenja delnoserbskich kemšow w Němskej cyrkwi w Choćebuzu. Po kemšach chcemy sej klóstersku cyrkej wobhladać, w kotrejž su so něhdy serbske kemše swječili. Wobjed budže w Dešnje. Přizamknje so wjedženje po tamnišim domizniskim muzeju a małym sydlišću „Stary lud“, w kotrymž je widžeć, kak su Łužičenjo před něhdže tysac lětami žiwi byli. Bjesadu ze spěwanjom při kofeju a tykancu změjmo w hosćencu.

Wotjědzemy rano we 8.00 hodź. w Budyšinje na znatym městnje pola něhdyšeho Flackec awtowego domu (Augusta Bebelowa dróha). Wokoło 18.00 hodź. wrócimo so do Budyšina.

Přeprašujemy wutrobnje na zhromadny wulět. Přizjewće so prošu pola Měrcina Wirtha w Budyšinje pod tel. 03591 605371. Jězba płaći za dorosćenoho 35 eurow, za džěco 15 eurow. **Handrij Wirth**

Slepjanscy serbscy skawća

Wot léća 2016 maja w Slepjanskej wosadže džěćace džěło w serbskej rěči

Srjedu popołdnu na Slepjanskej farje: Něhdže džesać džěći steji w kruhu a zahoriće spěwa: „Přejemy pokoj wšěm ludam.“ Tak so kóždy skupinska hodžina Slepjanskich serbskich skawtow započina. Hižo wot awgusta 2016 zetkawaja so džěći dwójce wob měsac na dvě hodžiny na Slepjanskej farje.

Džěći su zwjětša šulerjo Slepjanskeje zakładneje šule w starobje mjez sydom a džesać lětami. Pódla su tež tři skawća z Trjebinskeje a Rownjanskeje pěstowarnje. Wšitcy wědza, zo so pola serbskich skawtow serbuje. Popołdnja su dobra skladnosć, nawuknjene serbske słowa ze šule tež w swobodnym času naložować.

Tak ma skupina serbskich skawtow tři zaměry: naložowanje serbsčiny, sposrědkowanje křesćanskich zakładow a wotkryće Božej stwórbje. Temy su wšelakore a zwjětša z počasami zwjazane. Tak zaběrachmy so hižo z wohenjom, z rostlinami, ze stopami a slědami, z drjewom a dalšimi temami. Tučasnje zaběramy so z wodu. Džěći zeznaja wšelake bibliske stawizny k temje woda. Po tym eksperimentujemy z wodu abo sej w bliskim lěsu „Na gaće“ w rěčkach zahrajemy abo haćenja twarimy.

Slepjanscy serbscy skawća

Založene: w awgusće 2016

Wobdžělnicy: něhdže džesać džěći w starobje mjez šěsć do džesać lětami

Zetkanje: kóždy druhu srjedu wot 15.00 do 17.00 hodž. na Slepjanskej farje

Zaměry:

naložowanje serbsčiny
sposrědkowanje křesćanskich zakładow
wotkryće Božej stwórbje

Slepjanscy serbscy skawća z fararku Jadwigu Malinkowej na swojim zetkanju lětsa spočatk meje w lěsu „Na gaće“

Foće: wosada Slep

Wězo ma so na to džiwać, zo je wšitko derje zwobraznjene a lochko zrozumliwje, wšako džěći serbsčinu hakle w pěstowarni abo w šuli wuknu. Přewažnje džěći němsce wotmołwjeja. Pasiwne zrozumjenje pak je dobre. Rjenje je wobkedźbować, kak so džěći prócuja serbsčinu tež naložować.

Skupinu skawtow založichu w awgusće 2016 Maria Pěčkec a Simon a Jadwiga Malinkec. Spočatnje běchu we wosadže tež skeptiske hłosy słyšeć: Njeje to konkurenca k starodawnemu džěćacemu kružkej wosady? Čehodla ma so tam serbować a čehodla nimamy němsku skupinu skawtow?

Tola mjeztym su serbscy skawća kruty džěl wosady. Rady wopytamy z nimi staršich domoródných Serbow Slepjanskeje wosady. Wosebje wuski zwisk wuwi so z Lyskec mandželskimaj z Brězowki. Přeco zasopreprošujetaj serbskich skawtow na popołdne k sebi. Knjez Lysk twari potom z džěćimi ptače chěžki abo kukawy a knjejni Lyskowa džěći rady pohošuje. Wosebje rjany bě loňši wulět, jako so skawća na připowěšak traktora zesydachu a so serbske spěwy spěwajo do bliskeho lěsa podachu, hdžež jim knjez Lysk serbsce a němsce rostliny a štomy rozjasnjowaše.

Tež zwiski ze skawtami w katolskich Serbach su so nawjazali. Tučasnje rozmysluje so wo klětušim zhromadnym skawtskim lěhwje. Slepjanscy serbscy skawća pak su njewotwisni a njejsu hišće w krutym skawtskim zwjazku zapisani.

Skawtske džěło ma tójšto lěpšinow, wšako so na praktiske wašnje wěda sposrědkuje. Wobkedźbujemy, zo to wosebje hólcow wabi, kiž hewak hustohdy pola cyrkwinskih poskitkow pobrachuja. Lětsa je hišće dyrdomdejske přenocowanje planowane. Chcemy so na slědy wjelkow podać a wot Noweho Města do Sprejic pućować a na tamnišej farje přenocować.

Skupinske hodžiny so stajnje spěšnje minu. Na zakončenje zestupamy so zaso do kruha a modlimy so krótko modlitwu: „Lubuj Boha nade wšo a kaž sebjě blišeho. Nječin nikomu ty to, štož tebi zlé by činiło.“ Po tym zaspěwamy sej hišće raz „Přejemy pokoj wšěm ludam.“ Kajke to wuběrne poselstwo Slepjanskich serbskich skawtow!

Jadwiga Malinkowa

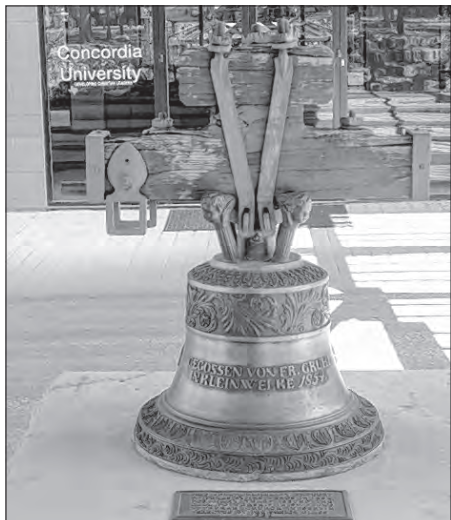

K temje woda džěći z radosću eksperimentuja a w rěčkach haćenja twarja.

Zwón z Małego Wjelkowa w Texasu njezabyty

Wot Friedricha Gruhla w Małym Wjelkowie 1854 laty zwón steješe wot 1958 do 2008 w zelenišću na kampusu Concordia Lutheran College w Austinje.Foto: T. Malinkowa 1992

Zwón na svojim nětčišim městnje před hłownym zachodom Concordia University w Austinje

Foto: T. Malinkowa 2012

Cynowy model Małowjelskowskeho zwona z lěta 1854, laty 2000 w Indiskej, přepoda awtor přinoška Ioni Budyskemu Serbskemu muzej.

Foto: Serbski muzej, M. Brycka

Loni staj David Zersen a jeho mandželska model mjedžaneho zwona do Budyskeho Serbskeho muzeja dariloj. Z tym je so nawrócił do domizny swjeho originala. Laty 1854 w Małym Wjelkowie, kiž słuša džensa do města Budyšina, běchu jón serbscy wupućowarjo z Łužicy sobu do Texasa wzali. Wo zajimawych stawiznach zwona a wo tym, kak je so po tutym originalu model w Indiskej lať, chcu tule rozprawjeć.

Jako so lutherscy Serbja 1854 na wupućowanje hotowachu, rozsudźichu so jich wjednicy, do noweje domizny zwón sobu wzać. Dachu sej jón w Gruhle zwonylijerni w Małym Wjelkowie leć. Bě to dobry rozsud, wšako běchu Gruhle zwony za swoju kwalitu znate. Stawizniske podawki wšak mjeztym k temu wjedźechu, zo je zwón w Texasu jedyn z mało zwonow z Małego Wjelkowa, kiž su do džensnišeho přetrali.

Gruhle zwonylijernja wobsteješe wot 1803 do 1896, wot teho přenje 49 lět pod nawodom swjeho załožerja Friedricha Gruhla. Po jeho smjerći 1852 potomnicy zawod dalšich 44 lět wjedźechu, doniž njezbankrotowachu. W běhu 93lětneho wobstaća lijernje bě so dohromady 1 026 zwonow w Małym Wjelkowie lať – ličba, kajkuž jenož mało dalšich němskich lijernjow docpě. Zwony běchu wšitke jara dobreje kwality a wisachu na mnohich cyrkwinskih wěžach w Němskej. Za čas Přenjeje a Druheje swětoweje wójny najwjace z nich sćazachu a za wójnske zaměry rozekřechu. Zwón, kotryž běchu Serbja sobu do Texasa wzali, pak přežiwi a słuša džensa k tym mało zdźeržanym zwonam, kiž je załožer lijernje Friedrich Gruhl lať.

Na texaskim zwonje steji znate němske hrónčko:

GOTTES WORT UND LUTHERS LEHR
VERGEHET NUN UND NIMMERMEHR

Na tamnym boku je čitać:

GEGOSSEN VON FR. GRUHL
IN KLEINWELKE 1854.

Po tym zo běchu Serbja 1855 w Texasu swjeho sydlišćo Serbin załožili, jim sobupřiwjezeny zwón nimale poł lětstotka słužeše. Zwonješe kóždy sobotu při chowanju slónca, kóždy njedźelu rano a za čas modlitwow na kemšach. Hdyž bě něchtó z wosady zemrěł, zwonješe dopołdnja w jednacych telko razow, kelkož bě zemrěty lět měł. W lěće 1903 wšak, tak wosadne zapiski w Serbinje rozprawjeja, wosada wobzamkny, zo trjeba wjetši zwón, zo by wón tež po dalšej wokolinje styšeć był. Komisija dotalny zwón přeprowowa a zwěsći, zo bě wón puknjeny. Tak wuměnicu dotalny mały na nowy wjetši zwón, kotryž bu za \$223.50 w Buckeye Bell Foundry w Cincinnati, Ohio, laty. Na nim steješe samsny napis wo Lutheru kaž na Małowjelskowskim zwonje.

Puknjeny zwón chowachu dalše 23 lět we wěži Serbinskeje cyrkwyje. W lěće 1926

Cyrkej w Serbinje, na kotrejž je zwón něhdy zwonil

Foto: T. Malinkowa

załoži třinaće wosadow w Austinje, 50 mil wot Serbina zdalenej stolicy Texasa, swójsku wyšu šulu Concordia Lutheran College. Załožerjo běchu přewažnje serbske wosady, kiž běchu zwjetša ze Serbina wušli. Tehdy Serbinska wosada poskići, puknjeny zwón přepodać kubłanišću, zo by so tam wustajał. Do wotpowědneho wobzamknjenja lěta 1927 wšak jasnje zapisachu, zo wostanje zwón wobsydstwo Serbinskeje wosady („bleibt Eigentum der Gemeinde“).

W Austinje, hdžež je zwón mjeztym hižo wjac hač 90 lět, jón wospjet přeměstnicu. Spočatnje steješe w zachodže hłowneho twarjena, kotremuž běchu po Janje Kilianu spožčili mjeno „Kilian Hall“. 1958 přeměstnicu jón na betonowy postament w zelenišću blisko kapački „Birkmann Chapel“, hdžež poł lětstotka wosta. Skónčnje přechahny zwón z cyłym kubłanišćom w lěće 2008 na nowe městno zwonka Austina, hdžež steji nětko na wulkim kamjentnym spódku před hłownym zachodom Concordia University Texas.

Hladajo na to, zo je Małowjelskowski zwón sylny symbol za serbske namřewstwo uniwersity Concordia, zrodzi David Zersen, wot 1994 do 2001 prezident uniwersity, ideju, małe repliki mjedžaneho zwona z cyna leć dać a tute wužiwać jako wosebity dar dobroćelam uniwersity. Ameriska firma, kotraž nadawk přewza, posredkowaše jón dale lijerni w Indiskej, kiž w lěće 2000 eksemplaraj zhotowi. Rjanosć a jasnosć pyšnych elementow, kaž su wone na Małowjelskowskim zwonje widjeć, wšak indiska lijernja njedocpě. Tehodla so uniwersita Concordia rozsudzi, projekt zastajić.

Małej cynowej modelaj zwona so lěta dołho chowašej, doniž so něhdyši uniwersitny prezident, kotryž je mjeztym wuměnikar, njedomysli, zo móhl so Małowjelskowski zwón (abo znajmjeńša jeho replika) po 163 lětach zaso do swjeteje domizny wrócić a trajne městno w Budyskim Serbskim muzeju namakać.

David Zersen
z jendželsćiny T.M.

K wosomdžesaćinam Cyrila Pjecha

Cyryl Pjech narodži so 23. awgusta 1938 w Nowej Wjesce pola Worklec. Zložiwši 1956 maturu na Serbskej wyšej šuli w Budyšinje studowaše w Erfurće katolsku teologiju. Po wopyće měšniškeho seminara w Nowej Calu bu 1963 na měšnika wuswjećeny. 1974 so woženi a přestupi do ewangelskeje cyrkwyje. Z mandželstwa wuńdžeštaj synaj. Po wšelakich stacijach bu 1977 jako ewangelski farar w Riesa-Weida ordi-nowany. W tutym času přewza 1979 redakciju našeho časopisa Pomhaj Bóh, kotruž hač do oktobra 1984 wjedžeše. Běše to dosć wobćežne, z wjetšeje zdalenosće wšitke džěla přez poštu a telefon wukonjeć.

Cyryl Pjech přichili so socialistiskemu systemej NDR, zastupi do CDU a bě zapóslanc Drježdžanskeho wobwodneho sejma. Jeho dosć eksponowane stejišćo so

wšak mnohemu Serbej nje-spodobaše. 1984 powołachu jeho do nowotwarkeje kónčiny Berlina-Marzahna jako fararja, hdžež džesać lět skutkowaše, doniž jeho cyrkej 1994 do „čakankeho stawa“ njeprěsadži. Tole so sta, dokelž bě w NDRskim času ze stasi hromadže džělať. Po swojiskim wuprajenu njebě podpisať někajki zawjazk jako informelny sobudžećaćer, bě pak so na rozmołwy zetkawať a při tym informacije wo fararjach a wo Serbach podawať. W „čakan-skim“ času po 1994 wukonješe dušepastyrsku nadawki, mjez druhim we wšelakich Berlinskich jastwach. Wot lěta 2000

Cyryl Pjech Foto: archiw SN

je farar Pjech na wuměnk. Jara aktiwny běše w přewrótowym času w Towarstwjje němsko-sowjetskeho přečelstwa (DSF). Hišće džensa je předsyda towarstwa Berlinskich přečelow ludow Ruskeje. Nimo toho je řečnik Berlinskeho serbskeho towarstwa SKI. Jako wuměnkar skutkuje Cyryl Pjech tež w delnjoserbskim cyrkwin-skim wobłuku. Hdys a hdys ma serbske kemše w Delnjej Łužicy a přeđuje w serbskim rozhłosu. Přejemy jemu na spočatku džewjateho žiwjenskeho lětdžesatka zbožo, strowotu a žohnowanje za dalše lěta.

Jan Malink

Křesćan Krawc wosomdžesatnik

Na zarjadowanjach ewangelskich Serbow – na cyrkwin-skim dnju w Hodžiju, na džěłarničce Bjesadow na Horach pola Wojerec abo na pućowanskim popołdnu we Wuježku – zetkaš husćišo Křesćana Krawca. Ale nic jenož tam – wšudže, hdžež wo serbske naležnosće džě, je hibićiwu spisowaćel pódla. Štó by sej myslil, zo wón za někotre dny, 7. awgusta 2018, w Hrubjelčicach swoje 80. narodniny swjeći?

Křesćan Krawc wotrosće jako syn twarskeho předewzacela Jana Krawca w Ziegenfawcy, wjesnym džělu Lemišowa. Wón studowaše tři króc: žurnalistiku, ratarstwo a literaturu. Na tutych polach čuje so doma. Wćipnosći žurnalista a wědže ratarja přidruži so wutrajnosć spisowaćela.

Ze stron čitarjow žněješe stajnje čitw rezonancu, pomysly na reportažu „W delanach na Katyrnu“ (1979), na hłosy burow w „Što wot nas wostanje“ (1991) abo na wulki roman „Paradiz“ (2009) wo dóńće swójby w něhdy serbsko-ewangelskich stronach. Serbske žiwjenje, wćipnosć na ludži, nawjazanje stykow do słowjanskich krajow a pućowanje po nich, to bě a je Křesćanej Krawcej hač do džensniškeho wažne.

Wot toho je jeho spisowaćelske džěło žiwe, tam čerpa z rozmołwow, diskusijow

Křesćan Krawc Foto: J. Maćij

a zetkanjow za swoje twórby. Paleta jeho tworjenja je njewšědnje šeroka. Wona saha wot reportaže přez powědančka a džiwadłowe sceny hač k romanej. Wón pisa za džěćići a dorosćenych jenak rady a słuša do najproduktiwnišich a najbóle čitanych serbskich awtorow.

Přejemy jubilaraj wšo dobre, strowotu a zo by so tež jeho přichodna kniha wo ludžoch a podawkach we Łužicy, na kotrejž tuchwilu njesprócniwje pisa, wulki wothłós žnjała.

Marka Maćijowa

Bukečanska Bjesada w Žornosykach

Na dwaceći ludži zetka so 26. junija na serbsku bjesadu w Žornosykach. Přeprošyła bě jich Cuškec swójba do swojeje idylskeje zahrody na kromje lěsa. Při rjanym wjedrje mějachmy daloki wuhlad do Łužiskeje krajiny. Nawoda Bukečanskeje Bjesady Mato Krygař nas witaše. Dokelž so tučasnje na wěži Bukečanskeje cyrkwyje twari, su džělaćerjo kulu z wěžy wzali a ju woćinili. Z papjerow, kiž běchu w njej skladowane, čitaše Marko Grojlich. Běštej to rozprawy blidarja Pawoła Lubjenskeho z lěta 1935 a předsydy Domowinskeje skupiny Pawoła Grojlicha z lěta 1973. Wobej rozprawy rysowaštej serbske žiwjenje w Bukecach w swojim času. Zhromadnje zaspěwachmy sej hišće rjad serbskich kěrlušow a ludowych spěwow z přewodom Bukečanskeje kantorki knjeni Klötzeroweje. Rjany

wječork skónči so ze zhromadnej bjesady při dobrej škleńcy wina a z praženymi koľ-

baskami. Cuškec swójbjje so za poradžene zetkanje wutrobne džakujemy. **M. Wirth**

Spěwanski wječork Bukečanskeje Bjesady w Žornosykach

Foto: M. Wirth

Dopomnjenki na Praske nalěčo před polsta lětami

Skrótka pisach hižo w měrcowskim čisle Pomhaj Bóh zańdženeho lěta w zwisku z knihu Budyskeje fararki dr. Cornelije von Ruthendorf-Przewoski wo tutym času.

Lěto 1968 je za mnje zwjazane z dožiwjenjemi wot lěta 1960 sem. Wulki začič zawostaji we mni rigoroznosć nućenja burrow do prodrustwa w nalěču 1960. Mi boleše wutroba, hdyž mój wuj w Cokowje wo podawkach powědaše, kak su jeho nučili. Tež „wabjenja“ k młodžinskej swjećbje, kajkež dyrbeše je moja kuzina Marja Herrmannowa w Rakcach jako wučerka přewjesć, wo čimž nanaj powědaše, mje rudžachu. Tajke podawki pokazachu mi zasakłosć stata při přesadženju swojeje ideologije. Statni funkcionarajo wopytowachu prawidlownje na wólbnych njedzelach nana a chcychu wědžeć, čehodla njeńdže wolić. Wo tutech zetkanjach nan potom w Cokowje powědaše a ja ze zajimom při poslušach. Hakle pozdžišo zapřimnych, zo so mać před tajkimi wopytami boješe, dokelž wědžeše, zo nan z jasnymi słowami rěčeše. Jedne njewobmyslene słowo móžeše hižo zle scěhi měć. Naše jězby do susodneho kraja běchu zajimawe, ale pokazachu nam tež, pod kajkim čišćom stata cyrkej tam steješe. Zwjetša powědachu fararjo mjelčo, hdyž z nanom wo cyrkwinških wobstojnosćach rěčachu. Na Serbskej rozšěrjenej wyšej šuli w Małym Wjelkowje zeznach w staćanowědže a w stawiznach argumenty a wašnja přesadženja wodžaceje ideologije.

W nalěču 1968 přihotowach so na maturu a připadnje slyšach na českim scelaku njenadžicy zajimawe přinoški wo nowej politice. Wosebje hnujachu mje komentary Katariny Pečinoweje: žane ideologiske frazy, za to zrozumliwe dobre mysle. Mojeho džěda z nanoweho boka njejsym zeznat, ale nan powědaše, zo bě wón pře-

Spočatk awgusta 1968 w Štrbje, wotlěwa: sup. Gerhard Wirth, knjeni Tomcyna, farar Pavel Tomko, Darina Tomkec, zady Madlena a Měrcin Wirthec

swědčeny demokrat. Demokratiski socializm z čłowjeskim wobličom zdaše so mi 1968 dobry puć za towaršnosć. Nowiny NDR wšak njemějachu sympatiju za tute wuwice. Manewry wójskow Waršawskeho pakta w Českosłowakskej nochcychu so skónčić. To zdaše so mi hižo tehdy hubjene znanjow za wuwice być.

Kónc julija 1968 podachmy so z nanom, Madlenu a Měrcinom z trabantom na jězbu do Bołharskeje. Hižo w Liberecu widžach wobrazy Dubčeka a Swobody a tež druhdže jeju mjena husčišo čitach. Nan woprašese so někotrych ludźi, kak su z Dubčekom a nowym wjednistwom spokojom. Mějachu nadžiju na nowy puć. Ale běchu hižo hłosy wěsteje bojósće slyšeć, dokelž so wójska Waršawskeho pakta hišće njeběchu domoj podali. Lěto němskeje inwazije 1938 běše starším ludžom hišće w njelubym dopomnjeću.

Podobne wobstojnosće kaž w Liberecu zwěsćich tež při dalejězbje do Słowakskeje. Dokelž farar Pavel Tomko njebydleše hižo wjace we Švábovce blisko Poprada, jědzechmy 1. awgusta w zapadnym směnje do Štrby, hdžež swójba w nowym domje bydleše. Ducej po puću widžachmy při dróze kiwacych, wjesotych ludźi, kiž tu dla do wuchoda jěduceho sowjetskeho wójska stejachu. Mějachu drje nadžiju, zo domoj pojedu a česki puć wjace njewohrožuja.

Při wróćojězbje z Bołharskeje přenocowachmy w Budapesće. 20. awgusta jědzechmy přes Bratislawu do Havličkúv Broda. Chychmy sebi 21. awgusta Prah wobladać. Tola hdyž rano wotučichmy, so nam praji, zo do Prahi njemóžemy, dokelž je wójsko w nocy Prah wobsadziło.

To běše za mnje zrudžaca powěsć. Dyrbjachmy hišće tankować. Ale tam stejachu hižo dołhe rynki čakacych awtow z wostrozbnjenymi šoferami. Wulka nadžija bě so z namocu podusyla. Přez Kolin a Mladu Boleslawu jědzechmy w směnje do Hřenska k hranicy. Přeco zaso přińdzechu nam dołhe kolony wojskich awtow a pancery napřečo. W tutech wokomikach ani strach njezačuwach, hačrunjež pozdžišo zhonich, zo zawinowachu přenapinani wojskscy šoferojo njezboža. Hřensko bě kopate poľne z němskimi awtami, dokelž cyły dzeń njesmědžeše nchtó přes hranicu. Hakle popołdnu po třoch podachmy so w dołhej kolonje přes mjazu.

Spočatk septembra 1968 sym w Drježdžanach na Techniskej uniwersiće ze studijom započat. Přenja aktiwita tam běše, zo zeńdzechmy so jako seminariska skupina a tam bě tema Českosłowakska. Přeciťta so nam pismo, kotraž dyrbeše nuznosć wojskeho zakročnja dla „konterrewolucije“ w susodnym kraju wusprawnić. Pismo so skónči z přihłosowanjom za tutu namócnu akciju wójskow Waršawskeho pakta. Mjezsobu so hišće njeznajachmy a tak bě mało přispomnjenjow. Ja sym swoje dožiwjenja wopisał a prajach, zo njejsym nič wo konterrewoluciji pytnyl. Skónčnje předpožiji so nam pismo, zo bychmy je podpísali. W tym wokomiku bě mi jasne: Hdyž njepodpisam, štož bě moje nutrkowne přeswědčenje, potom budže ze studijom nimo. Sym přeciwo swojemu přeswědčenju podpisał. Běše to dalše konkretne dožiwjenje z diktaturu realneho socializma a kak je wona swoju mójc přesadziła.

Handrij Wirth

21. awgusta 1968 při hraničnym přechodze w Hřensku, hdžež poda so dołha kolona NDRskich awtow přes mjazu. Foće: H. Wirth

1968 – lěto słabeje nadźije na politiske změny

„Praske nalěčo“ 1968 mjenowaše so krótki čas politiskeho wodychnjenja w českosłowackim džělu sowjetskeho imperija. Po lětach suroweje diktatury z Moskwy a přez marionety w Berlinje, we Waršawje, w Budapesće a Sofiji spyta českosłowacka komunistiska strona swojski puć hić.

W tutym času běch druhe lěto we wulkej a rozpřestrětej Klukšanskej wosadze farar. Problemow bě nadosć. Strona SED křesćanam a cyrkwi žiwjenje wšudze počezowaše. Ja čerpjach wosebje pod stajnymi statnymi wobmjězowanjemi w swojim farskim skutkowanju (nabožina, pačerje, publikacije, stasi na kemšach atd.).

Serbski farski konwent pod superintendentom Gerhardom Wirthom bě nam fararjam kaž oaza. Zetkachmy so prawidłownje, tróštowachmy so mjezsobu a sonjachmy tež wo „socializmje z čłowjeskim wobličom“, kaž so wón pod Aleksandrom Dubčekom w susodnej Českosłowackej spyta wuwiać. Běchmy zahorjeni wot powěsćow małych tajnych scélakow za hranicu. Wone powědach wo swobodze pućowa-

nja, pisanja, řečjenja, zhromadženja, telewizijnich wusylanjow, ale tež wo možnosćach cyrkwinskeho skutkowanja w Českosłowackej. Bě nam, kaž by so to njemóžne zmóžniło. Zjawnje zwažichu so tam prašeć, hač by dyrbała wěra do swěta bjez Boha (ateizm) woprawdže knježacy swětonahlad być? Tola w bywšim Sowjetskim zwjazku pod Bržeňnjewom a w NDR pod Ulbrichtom so bojachu, zo by sympatija za Dubčekow puć měła scěwki za cyły sowjetski imperij. Strach bě wěšće woprawnjeny.

Z přecelom Janom Lazarjom, kotryž bě tehdom młody farar w Rakecach, běchmoj 1968 nadźijepołnaj a sej prajachmoj, zo „Bože młyny pomału mlěja, ale wone mlěja“ a zo so woda na přeco haćić njehodži. Nadźije na změny mějachmoj a je zaso zhubichmoj. Jedneje nocy slyšach pancery po Mužakowskej do směra na Českosłowacku ridrować. Haj, to bě wotmołwa Ulbrichtoweje SED na žadosć susodow za swobodu. Mi bě jasne, zo budu nětko represalije w NDR skerje přiběrać.

Sedzachmy dale při radiju a čakachmy

na nowe powěšće, ale słowjanske, „bratrowske“ pancery podusychu „Praske nalěčo“ dočista a my čerpjachmy z našimi susodami za hranicu a z přecelami kaž Hanušom Härtelom a druhimi. Moja słowjanska – panslawistiska – zahoritosc je tehdom popušćila a hladam džensa skeptisce na politiku našich słowjanskich susodow. Je mi styskno, kaž po 1968, zo so džensa njezděła na wulkim zhromadnym přichodze Słowjanow w Europje, ale „zo wari so zastarska“ nacionalistiska poliwnka, bohužel tež ze znjewužowanjom cyrkwy a Božeho mjena.

Nadźija na „Praske nalěčo“, kotruž mějach za možnosć wuwiać do lépsheho přichoda pod socialistiskimi wuměnjenjemi, je so z namocu rozbiła – tež wot zasaklych stronjanow NDR. Džensa wěm, zo bě a je mjez „socialistami“ a „komunistami“ tež kapitalistiska zmyslenosc dale žiwa a zo žedženja ludu za sprawnosću a wěrnosću so njespjelnja, chiba přez demokratiske reformy, za kotraž ma so modlić, wojawac a džělać.

Pawoł Wirth

Pomnik Pětra Mlónka mjez Małej Boršču a Praskowom

Znaty ludowy kěrlušer Pětr Mlónk z Džiwoćic zemřě 6. februara 1887 ducy po puću na wyšinje mjez Małej Boršču a Praskowom. Boža ručka jeho zaja, hdyž jako zaspěwar čělo maheho džěšća z Małej Boršće na kěrchow do Hodžija přewodžeše. Městno jeho nahleje smjerće je woznamjenjene z jednorým pólnym kamjenjom ze zornowca, kotryž leži na sewjernej mjezy puća w trawje. Do přědnjeje strony je zadypany napis: „† / P. M. / 1887.“ Skromne zbytki barby na to pokazaja, zo bě pismo něhdy čornje wumolowane. Zo njeby so zhubił, je kamjeń do betona zasadženy a pódla njeho pomnikoškitna taflička postajena. Jako znamjo serbskosće steji za kamjenjom lipa. Zboka njeho stej připrawjenej městnje k sedženju a za nimaj rosće dalša, młódša lipa.

Hižo mało dnjow po tym zo bě Pětr Mlónk zemřě, so z luda namjetowaše, na městnje jeho smjerće postajić jednorý serbski pomnik. Spočatk měrca 1887 Serbske Nowiny za njón přenje dary kwitowachu a k dalšemu skladowanju namoľwachu. Kelko pjenjez so nazběra a hač so wone za zhotowjenje kamjenja wužiwachu, njeje znate. Prawdžepodobnje bu kamjeń hižo bórže po Mlónkowej smjerći zhotowjeny – a to drje nic wot kamjenječasarja, ale skerje wot jednoreho wjesneho Serba, kotryž z tym woblubowaneho ludowejo basnika počesći. Přeni króc pisomnje naspomnjeny bu pomjatny kamjeń 1935. Hač do 1937 kulturny stawiznar Ota Wićaz wospjet

zjawnje namoľwješe, zo mělo so na městnje skónčnje postajić kamjentny křiž z mjenom Pětra Mlónka, štaž pak so njesta.

W léce 1951 potomnicy Pětra Mlónka z pomocu wjesnjawanow kamjeń wuslědžichu a jón – po mjezyskladowanju na Zejlerjec kuble w Hornjej Boršči – k sebi do Budyšina wzachu, hdžež potom 34 lět na priwatnej zahrodze ležeše. Na iniciatiwu Hodžijskeho fararja Karla Pietscha a z pomocu pomnikoškitarja Bernda Gnaucka z Hodžija so kamjeń 16. nowembra 1985 na swoje přenjetne městno wróci, hdžež jón do betonowejo fundamenta zasadžichu a z pomnikowejo tafličku škitachu. **Trudla Malinkowa**

Kamjeń dopomina na Pětra Mlónka.

Pomjatne městno na wyšinje mjez Małej Boršču a Praskowom, hdžež bě serbski ludowy kěrlušer Pětr Mlónk z Džiwoćic 6. februara 1887 zemřě.

Foće: T. Malinkowa

Powěsće

Dźiwadlowu hru, w kotrejž rozestajaja so młodostni z fararjom Bohuměrom Rejslerjom (1902–1968) a ze swojiskim žiwjenskim pućom, předstaji Slepjanska Młoda wosada dotal w Slepom, na serbskim cyrkwiniskim dnju w Hodźiju a w młodžinskim campje EKBO w Eberswalde. Dalše předstajenje je nazymu w Budestecach planowane, hdžež bě Rejsler po Druhej swětowej wójnje wosadni farar.

Adelaide/Awstralska. Ze serbskeho towarstwa Wend/Sorb Society of South Australia dóndže powěsće, zo su sej loni kónc leta wušlu jendželsku knihu wo Serbach a reformaciji „Five Centuries. The Wends and the Reformation“ z USA skazali a zo so wona mjez sobustawami serbskeju towarstwow w Awstralskej a dalšimi zajimcami derje předawa.

Lichań. Sobotu, 9. junija, předstaji Lubina Malinkowa w Lichańskim hrodze swoju disertaciju wo hrabi von Gersdorfje. Mjez něhdže 40 připostucharjami bě tójšto přislušnikow lužiskich zemjanskich swójbow, kaž von Nostitz

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadni zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaćí 8 eurow.

abo von Hohenthal. Po čitej diskusiji přeprósy mějićel hrodu Paul Wehrle wšitkich hosći na zhromadny přikusk. Tójšto wopytowarjow wuži składnosć, sej knihu kupić a wot awtorke signować dać.

Slepo. Njedźelu, 17. junija, swjećachu so w Slepom mjezynarodne kemše we wjacorych rěčach w pońnje wobsadźenej Slepjanskej cyrkwi składnostnje 8. mjezynarodneho dudakoweho festiwala. Serbski podžěl kemšow w słowje a hudźbje bě wulki. Wjeršk bě předstajenje ekstra skomponowaneju serbskeju twórbow za pozawnowy chór a Slepjanski folklorny ansambl. Hižo w nocy do teho předstaji česka skupina Lidová muzika z Chrásu w pońónnym cyrkwiniskim koncerće wot 24.00 do 1.00 hodź. jónkrótny program z ryzy serbskimi spěwami.

Hodźij. Na tudyšej farskej zahrodze zeńdže so srjedu, 27. junija, Hodźijska Bjesada k spěwnemu wječorke. Přeprósyli běchu sej na njón tež člonow Rakečanskeje Bjesady. Při miłym wjedrje dožiwi nimale dwaceći wopytowarjow rjany serbski zhromadny wječor.

Choćebuz. Delnjoserbscy wosadni podachu so njedźelu, 1. julija, na wulět do susodnej Pólskeje. W Žemrju swjećachu pólsko-serbske ekuumeniske kemše. Dale wopytachu Lubanice, hdžež spominachu při pomniku Mikława Jakubicy na jubilej jeho přeložka do delnjoserbsčiny w léce 1548. Zdobom wopominachu 300lětny jubilej wudaća delnjoserbskeho katechizma fararja Krystofa Gabriela Fabriciusa. Wulět organizowachu Hartmut Leipner, Marja Elikowska-Winklerowa a Madlena Norberg.

Serbin. Serbske towarstwo w texaskim Serbinje přeprósuje 23. septembra na 30. Wendish Fest do Serbina. Po zwučenym wašnju zahaji so swjedženska njedźela z jendželskimi a němskimi kemšemi w cyrkwi. Składnostnje jubileja přeprósa sej Serbinčeno wysokeho hosća. Předar na woběmaj kemšomaj budže dr. Matthew C. Harrison, prezident Lutheran Church–Missouri Synod (LCMS) ze St. Louis, Missouri. Wón je 13. prezident tuteje cyrkwe, kotruž załožichu němscy wupućowarjo ze Sakskeje w léce 1847. Serbinska wosada přistupi jej 1866 jako přenja w Texasu a sta so z tym z jeje maćernej wosadu w tutym staće. Wobdžělenje cyrkwiniskeho prezidenta dr. Harrisona je wosebita česć za potomnikow Serbow w Texasu.

Spominamy

Před 200 lětami, 14. awgusta 1818, narodži so farar **Johann Carl Friedrich Zwahr** jako syn fararja w Tšadowje pola Grodka. Po studiju teologije w Berlinje njedósta hnydom farske městno. Tak skutkowaše najprjedy jako učer zanjechanych džeći w Berlinje, potom jako pomocny duchowny a kubtar w syrotowni w Choćebuzu. Wosebje w tutych lětach wěnowaše so tež serbskemu džeću. Wuda wot nana zawostajeny delnjoserbsko-němski słownik, pisaše nastawki za delnjoserbsku nowinu, přeložowaše kěrlušy a džełtaše sobu na serbskich spěwarskich. Jeho

serbske džeću wočichny, hdyž sta so skónčnje 1857 z fararjom w Ranju pola Zležo Komorowa. Wospjet drje so hišće wo druhe serbske fary prócowaše, tola bjez wuspěcha. W Ranju dožiwi hoberske změny žiwjenskeho wašnja: rozwiće brunicewojeje industrije, spad burstwa a přeněmčenje wobydlerstwa. Wosadni hižo wo serbske kemše njerodžachu, tak zo farar leta 1868 z nimi přesta. 1884 wón w Ranju zemřě. *T.M.*

Přepróšujemy

- 05.08. 10. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
- 12.08. 11. njedźela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 13.08. pónđzela**
10.30 ekumeniski nyšpor ze Serbskej wyšej šulu w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (kanonik Šćapan, sup. Malink)
- 18.08. sobota**
13.00 pućowanje we Wužežku pola Bukec
17.00 nutrnosť a swjedžen na Pawlikec statoku we Wužežku
- 19.08. 12. njedźela po Swjatej Trojicy**
10:00 serbsko-nimska namša w Serbskej cerkwi we Wětošowje
- 26.08. 13. njedźela po Swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 02.09. 14. njedźela po Swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
10.00 250. namša nowšego casa, 30 lět žěłoweje kupki „Serbska namša“, prezentacija elektroniskego hudaša Serbskeje biblije